

11—14 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 11 februari

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Bengtsson i Varberg ang. effekten på folkpensions- och sjukförsäkringsavgifterna av extra avdrag för nedsatt skatteförmåga	3
herr Hagberg ang. åtgärder i anledning av den sydafrikanska regeringens apartheidpolitik	4
herr Gustavsson i Alvesta ang. hemmafruarnas ställning inom den allmänna försäkringen	5
Meddelande om enkel fråga av herr Johansson i Öckerö ang. lokalisering och undersökning av det förlista fartyget Hansa	5

Onsdagen den 12 februari

Meddelande ang. av Sveriges Civilförsvarsförbund anordnad information	6
Bankofullmäktiges berättelse	7
Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning	10
Interpellationer av:	
fru Ryding ang. femdagarsvecka i skolan	24
herr Dahlgren ang. planeringen av vårdanläggningar inom mentalsjukvården	24
herr Grebäck ang. den kemiska forskningen vid skogshögskolan	25
Meddelande om enkel fråga av herr Bengtson i Solna ang. principerna för storstockholmsregionens indelning i kommunblock	27

Fredagen den 14 februari

Meddelande om enkel fråga av herr Christenson i Malmö ang. avdraget vid beskattningen för traktamentsersättning	29
---	----

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 12 februari

	Sid.
Val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret med suppleanter	6
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 1, om godkännande av avtal med Portugal rörande import till Sverige av portugisiska jordbruksprodukter, m. m	7
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 1, ang. det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1964 skall utgå	7
— nr 2, ang. ändrad lydelse av 3 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt	7
— nr 3, ang. godkännande av tilläggsavtal till avtalet med Amerikas förenta stater för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande inkomst- och andra skatter	7
<i>Bankoutsiktets</i> memorial nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutsiktet avgivna berättelse	7
— nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutsiktet avlämnade berättelse	10
— nr 3, med överlämnande av kommitténs för firande av representationsreformens 100-årsjubileum till fullmäktige i riksgäldskontoret avgivna berättelse över kommitténs verksamhet under år 1963	10
— utlåtande nr 4, ang. granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning	10
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning	10
— nr 2, ang. granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning	24
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. utgifter å tilläggsstat II (jordbruksärenden)	24

Fredagen den 14 februari

Val av suppleant för fullmäktig i riksbanken	27
--	----

Tisdagen den 11 februari

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 4 innevarande februari.

§ 2

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 40, med förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag i vissa fall vid taxering till statlig inkomstskatt, m. m.; och

till statsutskottet propositionen nr 41, angående bemyndigande för Kungl. Maj:ts att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv, m. m.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående medgivande för riksgäldskontoret att lämna dagslån, m. m.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 1, bevillningsutskottets betänkanden nr 1—3, bankoutskottets memorial och utlåtande nr 1—4, första lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 2.

§ 5

Föredrogs den av herr *Carlsson* i Göteborg vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation

till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående handelsflottans beredskapsfrågor.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Interpellation ang. effekten på folkpensions- och sjukförsäkringsavgifterna av extra avdrag för nedsatt skatteförmåga

Ordet lämnades på begäran till

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s), som yttrade:

Herr talman! I samband med att lagen om allmän försäkring antogs ändrades bestämmelserna om extra avdrag för nedsatt skatteförmåga på sådant sätt, att även beräkningen av folkpensions- och sjukförsäkringsavgifterna skulle påverkas av medgivet extra avdrag. Frågan regleras i lagen om allmän försäkring 19 kap. 2 § fjärde stycket samt i 4 § lag om finansiering av folkpensioneringen. I specialmotiveringen till paragraferna anfördes i propositionen, att det ansetts rimligt att reglerna om skattelindring vid nedsatt skatteförmåga får motsvarande effekt beträffande avgifterna i fråga.

Enligt vad jag erfarit har taxeringsintendenterna lämnat anvisningar som leder till att man inte uppnår den effekt man förutsatte vid lagens antagande. Speciellt gäller detta ogifta personer som medges samma ortsavdrag som gift skattskyldig. Taxeringsnämnderna medger nämligen extra avdrag högst med belopp motsvarande skillnaden mellan den taxerade inkomsten och ortsavdraget. Ett exempel belyser effekten av anvisningarnas tillämpning. En änka med minderårigt barn har en

Interpellation ang. åtgärder i anledning av den sydafrikanska regeringens apartheidpolitik

inkomst på 5 000 kronor. Hon får extra avdrag för nedsatt skatteförmåga på 500 kronor och hennes inkomst blir då 4 500 kronor, vilket betyder att hon befrias från skatt men inte från de båda avgifterna. Hade det däremot rört sig om en skattskyldig utan barn skulle taxeringsnämnden förmodligen medgivit ett extra avdrag på 2 750 kronor — högsta medgivna belopp 3 000 kronor — så att vederbörande kommit ner till ortsavdraget eller 2 250 kronor varvid hon befriats från såväl skatten som avgifterna i fråga.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Anser sig herr statsrådet kunna vidtaga sådana åtgärder, att extra avdrag för nedsatt skatteförmåga redan vid årets taxering får samma effekt beträffande avgifterna till sjukförsäkringen och folkpensioneringen som för skatten?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. åtgärder i anledning av den sydafrikanska regeringens apartheidpolitik

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGBERG (k), som yttrade:

Herr talman! Genom den sydafrikanska regeringens beslut att vägra FN-kommittén under ambassadör Alva Myrdals ledning möjligheter att fullgöra sitt uppdrag i Sydafrika och samtidigt införa apartheidpolitiken över det av FN överlämnade mandatområdet i f. d. tyska Sydvästafrika har världsoptionen återigen alarmerats om den skändliga och mot hela världsoptionen kränkande raspolitik som genomföres av den nuvarande sydafrikanska regeringen.

Hela världen har fördömt denna politik. FN-församlingen har rekommenderat de mest långtgående sanktioner och avbrytande av diplomatiska och andra relationer med regimen. I FN:s säkerhetsråd har beslutats att förhindra exporten av krigsmateriel liksom maskiner och material för att framställa sådana. Sverige har helt anslutit sig därtill och utrikesministern har uttalat sympati för icke officiella bojkottaktioner.

Om FN godtar de senaste utmaningarna har en stor skada tillfogats världsorganisationen och dess medlemsstater och slussarna öppnats för en skärpning av terrorn mot den inte vita folkmajoriteten, med alla de konsekvenser som detta kan medföra.

Inom några dagar sammanträder Nordiska rådet i Stockholm. Redan detta borde bli ett forum för att behandla frågan om en internationell och en samordnad nordisk aktion för att göra slut på rasdiskrimineringen i Sydafrika.

Men särskilt viktigt är naturligtvis att frågan föres vidare till Förenta Nationerna. Det finns samtidigt anledning överväga aktioner för att effektivisera svenska åtgärder. I fjol minskade visserligen de svenska inköpen från Sydafrika, men samtidigt ökade den svenska exporten dit.

Jag hemställer med hänvisning härtill om kammarens tillstånd att till herr ministern för utrikes ärendena få framställa följande spörsmål:

Kommer några initiativ att tas från den svenska regeringens sida i FN, vid Nordiska rådets möten i Stockholm eller på annat sätt i syfte att genomföra FN-församlingens rekommendationer om ekonomiska sanktioner och FN-staternas avbrytande av diplomatiska förbindelser med den sydafrikanska regeringen för att göra slut på dess apartheidpolitik?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. hemmafruarnas ställning inom den allmänna försäkringen

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! Hemmafruar och förvärvsarbetande kvinnor intar inte samma ställning inom de allmänna försäkringarna. Särskilt i fråga om moderskapsförsäkringen är skillnaden stor.

En förvärvsarbetande kvinna, vilkens inkomst överstiger den s. k. grundsjukpenningnivån, är obligatoriskt försäkrad för tilläggssjukpenning, medan hemmafru har möjlighet att teckna frivillig tilläggssjukpenningförsäkring. Till både förvärvsarbetande kvinnor och hemmafruar utgår vid barnsbörd grundpenning med 900 kronor, d. v. s. med ett belopp som motsvaras av grundsjukpenning under 180 dagar. Till förvärvsarbetande kvinnor, som omfattas av den obligatoriska tilläggssjukpenningförsäkringen, utgår därjämte tilläggspenning, som motsvarar tilläggssjukpenning under högst 180 dagar. Hemmafruar, som är med i den frivilliga tilläggssjukpenningförsäkringen, har emellertid inte rätt till motsvarande tilläggspenning.

Enligt min mening är denna skiljelinje mellan hemmafruar och förvärvsarbetande kvinnor inte motiverad. Man

bör söka tillskapa en sådan ordning, att hemmafruarna får en med de förvärvsarbetande kvinnorna likvärdig ställning. De olika tekniska möjligheter etc. som kan stå till buds härvidlag bör bli föremål för närmare prövning.

Med hänvisning till vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig att skyndsamt pröva frågan om sådana ändringar inom den allmänna försäkringen, att hemmafruar vid barnsbörd tillerkännes förmåner som är likvärdiga de förmåner, som kommer förvärvsarbetande kvinnor till del?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Johansson* i Öckerö till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående lokalisering och undersökning av det förlista fartyget Hansa.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.06.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 12 februari

Kl. 14.00

§ 1

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för dessa fullmäktige.

Ordet lämnades därvid på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde:

Herr talman! För vart och ett av de val som kommer att förrättas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Denna hemställan bifölls.

Den av herr förste vice talmannen för valet av valmän avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Sköldin
Nilsson i Göteborg
Malmborg
Dickson
Bengtsson i Varberg
Svensson i Stenkyrka
Johansson i Torp
Asp
Christenson i Malmö
Regnéll
Karlsson i Olofström
Börjesson i Glömminge
Odhe
Persson i Skänninge
Löfroth
Gunne, fru
Renström-Ingénäs, fru
Almgren

Larsson i Hedenäset
Forsberg
Nelander
Bohman
Bengtsson i Landskrona
Larsson i Luttra.

Herr talmannen uppläste nu denna lista, vilken kammaren godkände; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

§ 2

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omförmälda valmännen. Herr förste vice talmannen avlämnade en lista, vilken under partibeteckningen »Gemensam lista» upptog följande namn:

Hagnell
Lundmark
Antby
Cassel
Andersson i Billingsfors
Hansson i Önnarp
Carlstein
Lindkvist
Gustafsson i Borås
Magnusson i Tumhult
Berg
Johansson i Dockered.

Sedan denna lista av herr talmannen upplästs och av kammaren godkänts förklarades de personer, vilkas namn fanns upptagna å listan, utsedda till suppleanter för här ifrågavarande valmän.

§ 3

Meddelande ang. av Sveriges Civilförsvarsförbund anordnad information

Herr **TALMANNEN** yttrade:
Sveriges Civilförsvarsförbund har in-

bjudit riksdagens ledamöter till information om »Personligt skydd» på Armemuseum torsdagen den 27 februari kl. 9.30—12.30. Buss avgår från riksdagshuset kl. 9.15. Programmet har angivits i till kammarens ledamöter utdelade inbjudningskort, vilka försetts med svarstalong. För planeringen av denna information är det angeläget att förhandsuppgifterna om deltagarantalet blir så tillförlitliga som möjligt. Jag hemställer därför att ledamöterna — även de som icke har tillfälle att delta i informationen — benäget ville inlämna sina svarstalonger till vaktmästarna i kapprummet före den i inbjudan angivna tidpunkten, torsdagen den 20 februari.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 42, med förslag till lag om ändring i vattenlagen.

§ 5

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Bengtsson* i Varberg, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående effekten på folkpensions- och sjukförsäkringsavgifterna av extra avdrag för nedsatt skatteförmåga,

herr *Hagberg*, till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående åtgärder i anledning av den sydafrikanska regeringens apartheidpolitik, samt

herr *Gustavsson* i Alvesta, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående hemmafruarnas ställning inom den allmänna försäkringen.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 6

Föredrogs vart för sig

utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av avtal mellan Sverige och Portugal rörande import till Sverige av portugisiska jordbruksprodukter, m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvärdsavgiften för år 1964 skall utgå,

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt, samt

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet den 23 mars 1939 mellan Sverige och Amerikas förenta stater för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande inkomst- och andra skatter.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkanden hemställt.

§ 7

Bankofullmäktiges berättelse

Föredrogs bankoutskottets memorial nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse.

Därvid yttrade:

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Av bankoutskottets memorial framgår bl. a. att man återigen har beträtt räntehöjningens väg. Om jag räknar med vad som har skett under det gångna året och därtill lägger den senaste räntehöjningen kan jag konstatera att räntan höjts med en procent.

Åtgärden att höja räntan motiveras med att likviditetsgränsen för bankerna,

Bankofullmäktiges berättelse

vilken delvis fastställes av riksbanken själv, har blivit tangerad. Det är en ganska märklig motivering.

Vi har nyss förrättat val av valmän för utseende av nya förtroendemän för riksdagen i riksbanken. Jag tyckte att det kunde passa bra att i detta sammanhang anmäla att det finns åtminstone en ledamot — ja, kanske man kan säga ett parti — i denna kammare som inte är överens med majoriteten när det gäller den räntepolitik som nu förs. Det är för mig uppenbart att bostadskostnaderna för bostadsinnehavarna efter dessa räntehöjningar kommer att pressas upp med i allmänhet 500—600 kronor, och man kommer att ge denna kroniska inflation nya impulser. Därför vill jag passa på att uttrycka mitt missnöje över den lek med penningvärdet som bedrivs under motiveringen att man måste skydda penningvärdet.

Jag kan också konstatera att det inte finns någon planmässig inriktning av riksbankens penningpolitik, avsedd att verkligen motverka inflationen och skydda de »vanliga» människorna i det här landet. De som kan vinna på denna räntehöjning är lätt räknade och är i varje fall inte att finna bland vanliga bostadskonsumenter, hyresgäster och likställda.

Herr talman! Jag vill också passa på tillfället att ställa några frågor i anledning av en annan sak som annonseras i här föreliggande memorial, dagtecknat i bankoutskottet den 16 januari 1964. När jag tittar igenom den berättelse som finns intagen i memorialet finner jag att den i visst avseende sträcker sig fram till detta datum och kanske t. o. m. litet längre. I berättelsen omnämns bl. a. de förhandlingar som förts mellan Civilförvaltningens personalförbund och det nya Aktiebolaget Tumba bruk. Det meddelas att vid dessa förhandlingar även närvarit en delegation från riksbanken och att statens avtalsnämnd biträtt vid förhandlingarna.

Jag är en av de 115 ledamöter som i

denna kammare för åtta månader sedan röstade för beslutet att bilda ett särskilt statligt bolag som skulle ta hand om Tumba pappersbruk. Jag gjorde det därför att jag tyckte att man hade anfört övertygande skäl för att en sådan åtgärd var rationell. Det starkaste skälet var kanske att man vid en fördubbling av arbetarantalet skulle kunna ernä en tiodubbling av produktionen.

Nu har hela denna sak av kända skäl, som riksdagsordningen inte tillåter mig att ingå på, vänts upp och ner. Det beslut som majoriteten i riksdagen fattade i april 1963 är upphävt. Jag skulle vilja ställa några frågor för att få reda på i vilken utsträckning beslutet är upphävt. Jag ber sålunda, herr talman, att till bankoutskottets föredragande i denna sak få ställa följande frågor:

1. Kommer riksdagen inom den närmaste tiden att få ta ställning till de beslutade åtgärderna att nedlägga Tumba pappersbruk? Jag inlägger i denna fråga också en undran om det beslut som fattats av riksbanksledningen är att betrakta som definitivt, eller om riksdagen skall fatta det slutliga avgörandet i denna fråga.

2. Är det meningen att riksdagen först i februari nästa år skall ges tillfälle att ta ställning i ansvarsfrågan när det gäller dem som har fattat beslutet att nedlägga Tumba pappersbruk och upphävt riksdagens beslut så kort tid efter dess fattande?

Jag hoppas att dessa frågor besvaras innan talmannens klubba faller.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Det föreligger under denna punkt på föredragningslistan en anmälan från bankoutskottet om att riksbankens berättelse har inkommit i laga ordning. Det föreligger däremot inte något förslag att diskutera eller besluta om.

Berättelsen skall nu behandlas av bankoutskottet, och bankoutskottet framlägger sedan sitt utlåtande över be-

Bankofullmäktiges berättelse

rättelsen med de erinringar som kan framställas inom utskottet och med angivande av den ställning till decharge åt fullmäktige som utskottet kan ha tagit. Det föreligger alltså inte heller något ärende att remittera. Man måste därför ställa sig ytterligt konfunderad inför den föregående ärade talarens anförande. Vad är det för slags debatt han vill inleda? Det är i alla fall något som tidigare är okänt i riksdagens historia. Jag skall ändå säga några ord.

Vad först räntepolitiken beträffar, så är en av bankoutskottets uppgifter att granska fullmäktiges inställning i den frågan och därom ge utlåtande. När bankoutskottets utlåtande kommer på kamrarnas bord, råder det full frihet att diskutera och att fatta de beslut som riksdagens majoritet vill fatta. Jag har mycket svårt att förstå vad herr Hagbergs yttrande på denna punkt kan innebära. Om han bara ville ge en upplysning om att han ogillar räntepolitiken, så var det ju helt onödigt: riksdagen känner ju väl till herr Hagbergs inställning.

Men så sade herr Hagberg att han ville ställa några frågor. Det är alltså ett slags frågeinstitut. Det förekommer ju — och det är en godtagen ordning — att man frågar och interPELLERAR statsråd. Nu inför herr Hagberg en ny praxis, att man skall kunna fråga andra, vem det nu är som skall frågas. Jag vet inte riktigt vem det är. När man frågar ett statsråd, får statsrådet åtminstone en liten respittid, innan han lämnar sitt svar. Här begär herr Hagberg att det på stående fot skall ges ett svar utan någon förhandsvarning. Jag tycker inte att det är särskilt hänsynsfullt, men jag har aldrig väntat mig någon hänsynsfullhet av herr Hagberg. Jag skall i alla fall tillåta mig att ge svar på herr Hagbergs frågor.

Jag vill då först påpeka att riksbanksfullmäktiges berättelse är daterad den 8 januari. Till den dagen går berättelsen fram, icke till den 16 januari.

Så frågar herr Hagberg hur det kan ha gått till när riksdagens beslut av i fjol om utbyggnad av Tumba pappersbruk annullerades. Detta beslut har icke annullerats. Aktiebolaget Tumba bruks styrelse har förklarat, att med den utgång som avtalsfrågan har fått vill inte styrelsen ta på sitt ansvar att genomföra utbyggnaden. Detta är anmält till riksbanksfullmäktige, och fullmäktige har för sin del gått ut från som självklart att denna fråga skall underställas riksdagen. Den kommer också att underställas riksdagen så snart som materialet hinner sammanställas.

Bokslutet över Tumba bruks verksamhet de sista tio månader, under vilka bruket drivits i riksbankens regi, är ännu inte klart. Men riksdagens ledamöter svävar inte i okunnighet om att riksbanksfullmäktiges majoritet har gjort den bedömningen, att ett drivande av Tumba bruk i nuvarande omfattning och med nuvarande inriktning är ekonomiskt oförsvarbart. Fullmäktige föreslog att man skulle rädda bruket genom att göra en utbyggnad, och detta förklarades från deras sida vara den enda möjligheten att göra driften vid bruket försvarlig. Kunde icke detta ske, var det fullmäktigemajoritetens mening att bruket borde läggas ned. Men den frågan har aldrig förelagts riksdagen. I det läge som nu uppstått kommer fullmäktige emellertid, om inget särskilt inträffar, att förelägga riksdagen erforderliga förslag, och frågan kommer att bedömas här i riksdagen i laga ordning. Beslut kommer därvid att fattas.

Därmed behöver jag väl inte svara på herr Hagbergs andra fråga, hur man skall utkräva ansvaret av dem som upphävt riksdagens beslut. Riksdagens beslut är icke upphävt. Ansvaret för vad som sker på detta område bär riksbanksfullmäktige, och det ansvaret kan riksdagen utkräva i laga ordning.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Efter herr Skölds ut-

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

sökta framställning av hänsynsfullhetens bud skall jag nöja mig med ett par korta anmärkningar. I räntefrågan vill jag endast konstatera vad herr Sköld egentligen kunde konstatera själv, nämligen att vad jag framförde var en opinionsyttring och att det inte förelegat någon möjlighet att här ställa några som helst förslag. Denna opinionsyttring ansåg jag för min del fullt motiverad, medan herr Sköld ansåg att den var omotiverad.

Beträffande den andra frågan är det ju uppenbart att det svar som herr Sköld har givit ganska väsentligt avviker från den opinionsbildning och den informationstjänst, som har bedrivits rörande innebörden av riksbanksledningens beslut om Tumba pappersbruk. Detta kan man väl bara uttrycka sin tillfredsställelse med, liksom med herr Skölds förklaring att denna fråga kommer att underställas riksdagen. Herr Sköld gjorde visserligen en liten reservation, men jag antar välvilligt att han endast avsåg eventualiteten av att riksbanksledningen återtog sitt beslut i frågan.

Därmed tror jag att jag har uppnått syftet med mitt anförande.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Till herr Hagbergs senaste yttrande vill jag bara foga den anmärkningen att någon särskild informationstjänst icke har bedrivits i denna fråga — vare sig av riksbanken eller av Aktiebolaget Tumba bruk — som på något sätt stått i motsägelse till vad jag här har framfört. Vi kan inte ta ansvar för tidningarnas olika reportage.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Det är klart att man inte gärna kan tvinga herr Sköld eller riksbanksledningen i övrigt att ta ansvar för vad tidningarna skriver, men det har dock meddelats att beslut fattats om att lägga ned Tumba pappersbruk. Jag har inte påstått — och ingen annan heller

— att beslutet har fattats av riksdagen. Det har fattats av riksbanksledningen.

De kommentarer som i övrigt gjorts exempelvis av herr Sköld närstående organ såsom Stockholms-Tidningen tyder på att man egentligen anser denna sak i det väsentliga utagerad: det som skett kommer inte att ändras. Jag tolkar emellertid herr Skölds uttalande så att dylika slutsatser är helt förhastade.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag vill bara än en gång understryka att riksbanksledningen icke har fattat något beslut om att lägga ned Tumba pappersbruk. Därtill saknar den befogenhet.

Efter härmed slutad överläggning lades memorialet till handlingarna.

§ 8

Föredrogs vart efter annat och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse, och

nr 3, med överlämnande av kommitténs för firande av representationsreformens 100-årsjubileum till fullmäktige i riksgäldskontoret avgivna berättelse över kommitténs verksamhet under år 1963.

§ 9

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 4, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

Sedan utskottets anmälan föredragits yttrade:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Man kan ju fråga sig vad man skall diskutera med anledning av de tre rader som utskottet har kostat på justitieombudsmannens berättelse. När jag nu tar till orda är det emellertid inte för att jag vill uttala någon som helst besvikelse över att åt detta ärende bara har ägnats tre rader. Utskottet kanske inte finner att en av riksdagen utsedd ombudsman skall ägnas mer än tre rader i detta sammanhang. Jag vill dock erinra om att justitieombudsmannainstitutionen har existerat ända sedan 1809. Det märkliga med JO-ämbetet är att riksdagen under drygt 150 år har haft en befullmäktigad med uppgift att pröva rättsfall och tolka lagtext samt ge uttryck åt politiska uppfattningar. Det bör kanske hållas i minnet att den förste justitieombudsmannen var politiker — för övrigt mycket aktiv politiker — men jämväl jurist, och han utförde ett betydande arbete. Om man läser riksdagens historia, kommer man underfund med hur justitieombudsmännens sätt att verka har skiftat under tidernas lopp.

Jag vill erinra om att justitieombudsmannen Törneblad införde den praxis att tillämpas av JO, nämligen att då det är fråga om ett förfarande i ämbetet, som inte står i klar strid mot ett bestämt lagbud men dock innefattar en på bristande insikt beroende felaktig lagtillämpning, kan i lindrigare fall vederbörande genom att erkänna felet och anmärkningarnas riktighet undgå åtal, men om han inte gör ett sådant erkännande blir det åtal.

Anledningen till att jag tagit upp frågan om JO här i dag är att tidningarna under januari meddelat, att JO-utredningen framlagt förslag om att ytterligare ombudsmän bör tillsättas. Efter vad jag kan förstå, anser utredningen, att man skall ha enmansstyrda institu-

tioner, och den har även förutsatt att det behövs grundlagsändring för att möjliggöra en sådan ordning. Utredningen har också ansett att JO:s tillsyn över förvaltningen bör effektiviseras. På den punkten kan jag hålla med utredningen; men JO bör ägna frågorna en mera praktisk än en teoretisk bedömning. Pappersexercis i detta sammanhang löser inte de frågor som det ur riksdagens synpunkt måste anses angeläget att komma till rätta med. JO-institutionen får inte anse sig vara någon sorts fackförbund för tjänstemän utan JO skall granska och pröva frågor i den anda vari de av riksdagen behandlats och fått sitt innehåll, men inte ur andra synpunkter. Det är självklart att man här ställs inför en principiell fråga. Jag har redan förut givit uttryck åt den uppfattningen att riksdagens granskningsrätt över huvud taget skall ligga hos konstitutionsutskottet och denna uppfattning anser jag vara av vital betydelse.

Konstitutionsutskottet bör få den kanslipersonal som är erforderlig för att det skall kunna pröva de frågor som kan aktualiseras av vissa händelser under året. JO och MO och även JK borde vara tjänstemän hos konstitutionsutskottet och fullgöra den juridiska granskning som kan tillkomma utskottet. Vi skall emellertid komma ihåg att det inom konstitutionsutskottet finns expertis också i juridiskt avseende. Men där finns även politisk och samhällskunnig folkvald expertis, som kan bereda men jämväl i ett kollektiv pröva och föreslå åtgärder i frågor som föreläggs utskottet, och sedan blir det ytterst riksdagen själv som skall pröva, om den skall acceptera de förslag konstitutionsutskottet framlägger.

Det är självklart att när man har haft tillfälle att följa ett visst ärende som behandlas i årets berättelse av JO, så gör man sig den frågan, om verkligen en prövning i olika avseenden blivit presenterad. Jag avser fritidsfrågorna

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

som för närvarande tillhör de viktigaste som vi har att behandla. Det gäller här prövning av frågor om naturvård, allemansrätten och tillämpningen av strandlagen. Även när en juridisk myndighet prövar sådana spörsmål, måste man ställa sig frågan: Har ett aktiebolags ledning rätt att avhända sig egendom till någon tjänsteman, som inte är anställd i företaget utan i ett sidoordnat bolag? Man frågar sig även: Hur kan en tjänsteman, när en myndighet säger att en olaglig handling har utförts, omedelbart förete en fullmakt, enligt vilken tjänstemannen får göra stora utfästelser för bolagets räkning? Jag är inte jurist, men av olika skäl har jag ändå fått anledning att studera aktiebolagslagen, och det förefaller mig som om det endast är i ringa utsträckning och då det är fråga om ett samhälleligt intresse, som aktiebolagslagen kan tillämpas på det sättet. Men även om en lag kan tolkas på olika sätt förefaller det mig anmärkningsvärt att aktieägarna i ett bolag kan få bevittna hur styrelsen låter tjänstemän utnyttja bolagets egendom för personlig vinning. Så länge vi har enmansstyrda företeelser i vårt land, där en person ensam bestämmer inom ett län och bisittarna endast får anteckna avvikande mening, är det emellertid självklart att praktiskt taget allting kan tolkas såsom lagligt.

Jag skall inte gå in på det aktuella fall jag närmast tänker på. Olyckan är redan inträffad och förstörelsen har påbörjats. Fallet har i dagarna utvecklats så, att när landstinget i det län jag tillhör försökte lösa fritidsfrågorna kastade vederbörande bolag ut en ytterligare plan som innebär en femdubbling av de priser som vi i somras var erbjudna att köpa mark för.

När man ser en sådan utveckling frågar man sig om inte möjligheten till enmansbeslut borde undanröjas och konstitutionsutskottet ges möjlighet att företa sakprövning. Det har tidigare diskuterats huruvida inte konstitutionsut-

skottet vore lämpligaste forum därtill. När JO-institutionen hade skapats uppstod sålunda en tvist om huruvida första lagutskottet endast skulle pröva lagtolkningsfrågor. Ur de synpunkter som riksdagen måste hävda tror jag dock det är rimligt och riktigt att dessa frågor behandlas av konstitutionsutskottet och att konstitutionsutskottet får de befogenheter som gör det möjligt för utskottet att fungera.

Ja, herr talman, det skulle kunna vara mycket att tillägga. Ät de redan inträffade olyckorna är det väl dock inte mycket man kan göra. De skador man åstadkommer när man förstör naturen kan man aldrig reparera. Jag skulle emellertid till Kungl. Maj:t vilja uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:t inte tillskapar flera ombudsmän utan i stället försöker avveckla JO- och MO-ämbetena och samtidigt i grundlagsenlig ordning ger konstitutionsutskottet den granskande uppgiften. Under sådana förhållanden kommer konstitutionsutskottet att inta en annan ställning än för närvarande och dess arbetsuppgifter kommer att utvidgas.

Jag betraktar inte JO:s berättelse och de politiska och juridiska reflexioner som där framföres som ett uttryck för riksdagens ställningstagande. Med den reservationen är det naturligt att jag i detta sammanhang inte kan ställa något yrkande. Hade jag, herr talman, haft möjlighet att interpellationsvägen ta upp denna fråga när den var aktuell, skulle jag givetvis ha gjort det. Som riksdagsman anser jag mig nämligen ha skyldighet att bevaka att de beslut som här fattas också kommer ut till allmänheten. Men eftersom riksdagen hade sommarferier kunde jag inte interpellera i frågan.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! De synpunkter som herr Lundberg framfört kommer väl att diskuteras i annat sammanhang. Herr Lundberg har ju vid årets riksdag väckt

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

en motion i grundlagsfrågor som gör att riksdagen får anledning att diskutera även JO-institutets utformning. Men det kan ändå vara befogat att erinra om att det svenska JO-ämbetet har rönt stor uppskattning i andra länder och varit vägledande för tillkomsten av liknande institutioner utomlands.

Naturligtvis kan man ha den uppfattningen att granskningen av JO:s ämbetsförvaltning bör ligga hos konstitutionsutskottet och inte hos första lagutskottet. Jag förmodar att inte någon i första lagutskottet skulle sörja, om utskottet miste denna arbetsuppgift. Jag vill emellertid framhålla att vi inom första lagutskottet har vid granskningen av JO:s berättelse lagt ned mycken möda på att tränga in i de frågeställningar som JO ställts inför. Det är även fallet med det ärende som herr Lundberg talar om och som är återgivet på sid. 335 i JO:s berättelse.

I detta ärende har JO också gjort några uttalanden rörande en viss länsstyrelse och dess bedömning av en del frågor. Jag tror att man vid utskottsgranskningen var helt överens om att dessa JO:s uttalanden varit motiverade. Det är dock praxis inom JO-institutionen att JO kan underlåta att åtala och i stället till ledning för den fortsatta rättstillämpningen göra uttalanden om det mer eller mindre lämpliga i olika tjänstemäns sätt att handlägga frågorna.

Jag tror alltså att om man studerar JO-berättelsen och framför allt det ärende, som här närmast diskuteras, skall man finna att JO med hänsyn till de lagar som gäller och som herr Lundberg talat om har kommit till en riktig avvägning i sina uttalanden.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Som herr Martinsson redan anfört kommer kammaren med all sannolikhet senare under sessionen att få debattera dessa frågor, bl. a. i sam-

band med en väntad proposition om en grundlagsändring.

Jag har, herr talman, begärt ordet endast för att rätta till ett missförstånd som herr Lundberg tydligen råkat ut för. Det ligger nämligen inte till på det sättet att den s. k. JO-utredningen, vilken jag har äran att tillhöra, har kommit fram till ett ställningstagande att mer än två ombudsmän skall tillsättas. Detta är inte alls fallet. När vi från utredningens sida har föreslagit Kungl. Maj:t att lägga fram ett grundlagsförslag, som möjliggör att utse mer än två ombudsmän, är detta ingenting annat än en beredskapsåtgärd. I den händelse ett sådant beslut icke fattas detta år, ges det ingen möjlighet förrän efter 1968 års val att utöka antalet ombudsmän utöver två, om man så skulle önska. Det är alltså en ren beredskapsåtgärd som utredningen har föreslagit. Jag vill än en gång framhålla att utredningen inte på något sätt har tagit ståndpunkt till huruvida fler än två ombudsmän behövs eller inte.

Vad herr Lundberg ytterligare anfört här ger mig bara anledning att uttala den glädje jag känner över det nyvunna förtroende som han har fått för konstitutionsutskottet.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har ingen anledning att ta upp herr Anderssons i Linköping påstående om mitt nyvunna förtroende för konstitutionsutskottet, eftersom jag i mitt anförande inte berörde den sidan av saken. Vad jag uttalade mig om var bara frågan om hur konstitutionsutskottet skall utföra sin granskande uppgift och vilka resurser konstitutionsutskottet behöver i framtiden för att klara den uppgiften. I en demokrati är det angeläget att det finns ett granskande organ och att detta organ har tillräckligt med arbetskrafter och andra resurser för att kunna utföra sitt arbete.

Herr Andersson i Linköping talade också om JO-utredningen. Jag skall vil-

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

ligt erkänna att jag inte har tagit del av utredningen i övrigt, utan bara har läst ett referat i Svenska Dagbladet för den 29 januari, där det heter att »JO-utredningen har lämnat frågan om antalet ombudsmän öppen, men föreslår grundlagsändring redan i år för att riksdagen vid behov skall kunna besluta om en ökning». Eftersom den motion om folkstyret i vårt land som jag har väckt kanske inte hinner behandlas förrän Kungl. Maj:t skall ta ställning till utredningens förslag, så ansåg jag det vara angeläget att nu ge till känna min synpunkt vid frågan om granskningen av JO:s ämbetsförvaltning, även om detta är en fråga som inte direkt, jag höll på att säga, angår Kungl. Maj:t. Det gäller ju formerna för riksdagens granskning av Kungl. Maj:ts verksamhet. Jag tror att det är angeläget att vi i olika sammanhang håller den saken i minnet. Med all respekt för regeringen och Kungl. Maj:t måste jag säga: skall vi ha ett folkstyre i vårt land och en demokrati, så gäller det att omutligt söka klargöra vad som sker i olika avseenden. Om jag fattade herr Andersson i Linköping riktigt, accepterade han också den uppfattningen att konstitutionsutskottet är rätta platsen för denna granskning och att man därför måste få till stånd ett konstitutionsutskott som verkligen kan utföra arbetet därmed.

Det är riktigt som herr Martinsson säger att jag inte har förutsatt att JO eller MO skall använda sin åklagarmakt. Något sådant vare mig fjärran. Vårt rättsväsende är för närvarande alltför dyrt och tillkrånglat för att mellanskikten mellan de verkligt rika och de fattiga skall kunna göra sin rätt gällande. Av den skrivning och handläggning av det aktuella ärendet, som jag har haft möjlighet ta del av, framgår inte heller med säkerhet huruvida JO under hand har meddelat den berörda parten lämpligheten av att förfara på ett visst sätt. Men har JO fullgjort denna sin uppgift, då är jag givetvis honom tack skyldig.

Jag har emellertid inte tagit upp dessa frågor bara från denna synpunkt. Den landsfiskal som hade ärendet under behandling var mycket upprörd, därför att han hade en känsla av att om man har egendom av en viss storleksordning behandlas man på ett visst sätt, men om man är fattig och inte har tillräckligt med egendom kommer man i en annan dager. I skrivelsen framhåller landsfiskalen att han finner det vara ganska besvärligt att åt ett bolag ges favörer som enskilda icke skulle kunna få. Han har tagit upp frågan från allmän rättssynpunkt, eftersom allmänheten inte får respekt för den lag och de förordningar som gäller. Det är självklart att det efter den tiden byggs svart, och det är väl ingenting att göra åt den saken. Det märkliga är emellertid att bolaget inte behöver flytta en sommarstuga medan däremot vanliga arbetare nu har fått föreläggande att flytta sina. Då börjar man undra vad man skall gå efter. Det måste finnas vissa regler.

Eftersom fritidsfrågan är så viktig för allmänheten har jag sysselsatt mig med den. Personligen har jag fritidsmöjligheter i den utsträckning jag behöver, men det är sorgligt när ett bolag finner det angeläget att göra en byggnadsplan för en direktör. Det är också anmärkningsvärt att man just nu, när vi håller på att planera för att ordna fritidsfrågorna för länets befolkning, kastar ut en ny byggnadsplan, som väl redan är godkänd eftersom bolagen själva har arkitekter och lantmätare, pengar och jurister. Detta innebär att länets befolkning får betala minst fem gånger så mycket för mark som den skulle ha fått göra om den hade sluppit denna händelse.

Herr MARTINSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är tydligen nödvändigt att litet mer i detalj diskutera just det ärende som herr Lundberg tagit upp.

Det är riktigt att landsfiskalen har skrivit till länsstyrelsen och begärt ett

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

vitesföreläggande för vederbörande att ta bort stugan. Men det träffades ju en förlikning — eller vad man skall kalla det — som JO har uttalat sig ganska reserverat om; han säger att det inte fanns någon laglig förutsättning för upprättandet av en byggnadsplan. Härutinnan har det alltså gjorts ett ganska bestämt uttalande från JO:s sida till länsstyrelsen. Å andra sidan är det ganska naturligt att länsstyrelsen, sedan den löst frågan genom att godta byggnadsplanen, måste ogilla framställningen om vitesföreläggande.

Om man tar en viss ståndpunkt, låt vara att den är diskutabel, måste den påverka också andra ställningstaganden. Det förtjänar att framhållas att vederbörande, som byggt, blev åtalad och fick bötesstraff. Där har alltså inte skett någon mannamån, utan rent straffrättsligt har det meddelats en dom.

Herr talman! Jag vet inte om det finns anledning att fördjupa sig i denna fråga och i vilken mån det kan komma att strida mot våra grundlagar att i detalj diskutera länsstyrelsens bedömning, men jag vill understryka att JO ganska bestämt har uttalat sig på denna punkt, och detta har vi inom utskottet ansett vara till fyllest.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag gör som man bör göra när det gäller att tala till en ombudsman för riksdagen, och då vill jag påpeka att i det aktuella fallet hade den som byggde svart inte något tillstånd. Detta fick han vid besöket på platsen. Stämningen gällde bolaget men överfördes sedan till en direktör. Han har helt och hållet byggt svart, och vi vet fortsättningen.

Det är naturligtvis inte det aktuella fallet i och för sig utan följderna för dem som inte kan följa med i de juridiska irrgångarna som är det väsentliga. De frågar sig: Är likhet inför lag gällande? Det är ganska allvarligt om man kommer i en sådan situation. Ef-

tersom jag lever i länet och där möter de människor som behöver fritidsutrymme har jag ansett att jag som riksdagsman borde kunna ge dem en vettig förklaring, vilket hittills har varit omöjligt. Jag har därför tagit upp denna fråga för att om möjligt få en ändring till stånd när det gäller tillämpningen av reglerna.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag vill deklarerat att jag i denna debatt om JO:s ämbetsförvaltning inte har några invändningar att göra mot slutsatserna i första lagutskottets utlåtande. Om jag skulle tillägga någonting därutöver, vilket jag lätt kan göra från denna talarstol, vore det att den nuvarande innehavaren av JO-ämbetet synes mig ha ryktat sitt värv på ett sätt som vittnar inte bara om nit, skicklighet och oväld utan också om en mindre vanlig arbetsförmåga.

Felet med det nuvarande JO-ämbetet är att arbetsuppgifterna där är alldeles för många och ämbetet underbemannat. Det förefaller mig därför rimligt att rikta den rekommendationen till den utredning, som på riksdagens initiativ håller på att dra upp riktlinjerna för ämbetets arbete, att man i utredningen bestämt uttalar sig för en utökning av antalet ombudsmän. Även om JO-ämbetet praktiskt taget är dubblerat genom att ämbetets ställföreträdare också självständigt handlägger en rad ärenden, så räcker detta inte. Arbetskraften behöver också utökas.

Herr Lundberg berörde här bl. a. frågan vilket organ inom riksdagen som skall vara granskningsmyndighet för JO:s och MO:s ämbetsberättelser och förvaltning, och det är självfallet en sak som kan övervägas. Det är en omdömesfråga huruvida lagutskottet eller konstitutionsutskottet skall göra det. Men jag vill i sammanhanget fästa uppmärksamheten på en sak, nämligen att vem det än blir som får denna granskningsuppgift kan det knappast ifråga-

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

komma att utskottet detaljgranskar de olika ärendena och sedan kommer med kritik rörande ämbetsmännens åtgärder i flera av de fall de handlagt. Då blir det alldeles omöjligt att få så kvalificerade ämbetsmän som vi trots allt har haft för dessa uppgifter hittills, om det varje år i riksdagen skall riktas kritik mot och framställas anmärkningar på en hel rad punkter i deras ämbetsutövning.

Självfallet skall kritik förekomma, då riksdagens organ anser att uppenbara missförhållanden föreligger. Den saken behöver jag väl inte närmare understryka. Men jag är övertygad om att oavsett vem som får hand om denna granskning måste man här vara mycket restriktiv i sin kritik.

Vad beträffar herr Lundbergs förslag att konstitutionsutskottet skall få denna granskningsuppgift vill jag bara säga att utskottet för närvarande är alldeles för underbemannat för att man skall kunna ålägga utskottet ytterligare uppgifter av detta slag. Vi befinner oss för närvarande i en nära nog kritisk situation, när det gäller utskottets möjligheter att till sig knyta den arbetskraft från framför allt domstolarna som behövs för att dels kunna fungera som dechargeorgan och dels på ett riktigt sätt behandla de många och ganska svåra propositioner och motioner som avlämnats, inte minst i författningsfrågan.

Om herr Lundberg och riksdagens övriga ledamöter vill vara med om att förstärka konstitutionsutskottets kansli, så finns det möjligheter att göra det redan i år. Det föreligger nämligen en motion, som just nu behandlas i ett sammansatt konstitutions- och bankoutskott, och som syftar till en förstärkning som skulle innebära att till konstitutionsutskottet skall kunna knytas högt kvalificerade ämbetsmän, som oberoende av obehöriga inflytanden från olika håll kan fullgöra de mycket svåra och ansvarsfulla granskningsuppgifter som åligger utskottet. Herr Lundberg med-

gav också i sitt första anförande att det behövs en sådan förstärkning. Jag räknar därför med hans och andra ledamöters medverkan, så att vi kan få till stånd en första upprustning för framtiden redan vid innevarande års riksdag.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Om man utgår från JO:s och MO:s funktioner sådana de ursprungligen var, så är det ingen tvekan om att herr Lundberg i princip har alldeles rätt. Men när man kritiserar JO och MO, får man inte glömma att riksdagens ombudsmän på grund av hela förvaltningsmaskineriets utökning har fått en mycket större arbetsbörda. Därför är det kanske inte så konstigt, om man inte alltid och i rätt tid kan ge JO:s och MO:s kanslier de tjänstemän man där behöver.

När man läser JO:s ämbetsberättelser och ser de mycket grundliga undersökningar som gjorts under de senaste åren — en del av dem upptar 50 å 60 sidor — så står det alldeles klart att ämbetsverket inte kan hinna med att fullgöra alla sina skyldigheter. Men det finns ingen anledning att bagatellisera de förhållanden som herr Lundberg här påtalat. Det skall inte här sägas att herr Lundberg varit ute i ogjort väder. Jag undrar faktiskt hur MO-institutionen med nuvarande resurser över huvud taget skall kunna utöva den kontroll av militärförläggningarna, som den en gång var avsedd att utöva. Jag anser också att riksdagen inte har några större möjligheter att avgöra om JO och MO kan uppfylla sina funktioner. Jag vill i sammanhanget erinra om att JO vid flera tillfällen har påpekat detta, och man behöver ju bara läsa JO:s ämbetsberättelse för att finna belägg här för.

Vårt kontrollsystem har aktualiserats genom den mycket egendomliga debatt, som förts från statsrevisorerna och som herr Lundberg känner till. Man har

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

attackerat en kanslichef på grund av de extrema politiska åsikter han en gång i sin ungdom haft. På det sättet gör man en attack mot en ämbetsman när man vill komma åt hela institutionen. Jag undrar om man vinner särskilt mycket på en sådan debatt. Vi har här i riksdagen brukat skilja på befattningshavare under statsrevisorerna och andra befattningshavare. Jag vill säga det med anledning av denna kritik, som jag tycker är ganska beklämmande. Skulle man börja syna även mycket framstående statsmäns ungdomssynder i politiskt avseende, undrar jag vilka som egentligen är renläriga. Jag vill inte alls försvara den mentalitet, som jag själv angripit hos vederbörande. Men man kan inte komma ifrån att det är riksdagen som har ansvaret för statsrevisorernas resurser.

Hela debatten uppstod därför att man tyckte att statsrevisorerna när det gällde kritiken mot ett verk handlat felaktigt. Även om herr Lundberg kanske inte avser att utöva personkritik och trots att han har rätt från sina allmänna utgångspunkter, har man en känsla av att det hos herr Lundberg blir litet för mycket kritik mot personer och inte kritik mot riksdagens egna försummelser i detta fall.

Jag kan instämma i vad herr von Friesen sade om konstitutionsutskottet. Även därvidlag har pressen underrättat allmänheten om hur det förhåller sig. Vad man kan läsa i tidningarna om konstitutionsutskottets möjligheter till granskning är nog inga överdrifter. Det ser tilltalande ut när t. ex. statsrådet Ulla Lindström säger: »Ni skall få alla handlingar på bordet när det gäller NIB.» Jag undrar om konstitutionsutskottet med nuvarande resurser har möjlighet att göra den detaljgranskning, som hennes uttalande egentligen skulle förutsätta. Allmänheten får ju i debatt efter debatt den uppfattningen att riksdagen här har stora kontrollmöjligheter. I själva verket har riksdagen inte

alls någon kontrollmöjlighet av det slaget.

Detta erkändes för tio år sedan av konstitutionsutskottets dåvarande ordförande herr Hallén i en lång debatt. Då utlovades att vi skulle få en författningsreform i slutet av 50-talet — och sedan har åren gått. Här skulle man verkligen kunna tala om en underutvecklad riksdag i fråga om kontrollmakt. Detta har erkänts av författningsutredningen, som utgår från att vi i detta hus skall vara suveräna när det gäller lagstiftning. Man utgår alltså ifrån att vi själva skall skriva lagarna. Hur många utskott skulle kunna göra detta utan att få propositioner från regeringen? Hur skulle det vara möjligt att göra de oerhört omfattande utredningar som behövs, inte minst för mycket besvärliga propositioner? Vi behöver bara ta fideikommisslagen — för att nämna en icke politisk fråga — för att se hur långt riksdagen är från denna möjlighet.

Men vi skall få en ny författning senast 1969. Vad har riksdagen då gjort för att skapa underlaget för en sådan författningsreform? Praktiskt taget ingenting alls. Riksdagen är i ett mycket sämre läge i dag beträffande konstitutionsutskottets granskning än på 20-talet och 30-talet, när kapaciteter som Herbert Tingsten och andra skrev utlåtandena i konstitutionsutskottet — landets främsta experter på detta område. Dem har vi inte längre i detta hus.

Herr Lundberg som statsrevisor har alldeles rätt i att det här brister i kontrollmakten. Det brister också i JO:s och MO:s möjligheter. Det är illusionsmakeri utan like att vi låtit dessa år gå utan att vi förstärkt riksdagens kanslier på det sätt författningsutredningens betänkande ger uttryck åt. Författningsutredningens ordförande herr Sandler har också i sina uttalanden vittnat om de besvärligheter som riksdagen har vid utövandet av sina funktioner.

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

Herr Lundberg är en övertygad demokrat. Han vill förlägga makten till riksdagen, och därför har han alldeles rätt när han går till angrepp mot slentrian. Skulden till de nuvarande oeffterrättliga förhållandena — den svenska riksdagen håller på att bli en inregistreringsapparat och inte mycket mer — är vår egen. Det är därför, herr talman, det kan ha sin betydelse att en — om jag får bruka uttrycket — frifräsare som herr Lundberg riktar kritik, även om hans kritik kanske ibland slår fel.

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att debatten börjar sväva ut allt längre från sitt ursprungliga ämne. Men vad herr Braconier sade här gör det kanske ändå nödvändigt att en representant även från regeringssidan säger några ord beträffande konstitutionsutskottets svårigheter att få personal.

Herr Braconier önskade ju vitsorda vad pressen har skrivit om personalsituationen i konstitutionsutskottet. Delvis kan jag också vitsorda vad som skrivits — i så måtto nämligen att konstitutionsutskottet haft svårigheter att få tillräckligt med personal. Men om herr Braconiers vitsord också gäller orsaken till dessa svårigheter, måste jag anmäla att det icke föreligger någon enig mening därutinnan i konstitutionsutskottet. Det har ju sagts att svårigheten att få jurister att tjänstgöra i konstitutionsutskottet beror på att de höga juristerna är rädda om sin karriär och av hänsyn till regeringen inte vill biträda i dechargearbetet, framför allt inte när det gäller fallet Wennerström. — Om herr Braconier — såsom jag fattar det — ville vitsorda även den uppgiften måste jag alltså anmäla att det råder starkt delade meningar i konstitutionsutskottet på denna punkt.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:
Herr talman! Jag sade ingenting om

anledningarna till konstitutionsutskottets svårigheter att få personal. Herr Andersson i Linköping vet mycket väl att jag föregående år vid tre tillfällen tog upp frågan om sekreterare i konstitutionsutskottet — det var kanske jag ensam som gjorde det då. Jag understök angelägenheten av att vi vid denna riksdag fick ett kansli; jag gjorde detta både vid första sammanträdet på hösten och vid första sammanträdet på våren. Herr Andersson får själv vitsorda om han var mycket intresserad av att lösa problemet.

Alltså: Det är ingen klokhet i efterhand jag ger uttryck åt, eftersom jag utan vidare kan peka på att jag varit mycket intresserad bl. a. av att få statsvetare i konstitutionsutskottet. Det gäller sålunda inte alls den fråga herr Andersson tog upp om karriären i departementen. Forskarna behöver ju inte hysa någon fruktan ur den synpunkten. För mig har det varit angeläget att få forskare av detta slag — jag nämnde t. ex. att professor Tingsten varit sekreterare i konstitutionsutskottet. Vi får nämligen vid årets riksdag inte bara den vanliga konstitutionella granskningen. Det blir i hög grad en författningsriksdag beroende på att partierna väckt en rad stora motioner av principiell betydelse också för den kommande författningsreformen. Det är betänkligt att riksdagen i den situationen inte har de statsvetenskapligt utbildade krafter som jag många gånger föregående år har efterlyst.

Jag uttalar mig alltså inte på något sätt om den fråga som herr Andersson i Linköping gick in på. Jag vill bara vitsorda att när pressen skriver att vi har haft svårt att få sekreterare, är det uppenbarligen riktigt. Med det intresse som även herr Andersson i Linköping har för denna fråga är det väl naturligt att beklaga att vi står i denna situation. Det är också naturligt att man tar upp frågan när herr Lundberg vill göra konstitutionsutskottet till en sådan

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

granskningsinstitution, att hela JO-ämbetet inrymmes i konstitutionsutskottet. Detta är inte, herr Andersson i Linköping, att gå utanför debatten, ty debatten gäller ju just den fråga herr Lundberg tog upp.

Herr ANDERSSON i Linköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Självfallet är vi i konstitutionsutskottet lika angelägna, oavsett vilket parti vi tillhör, att utskottet förfogar över en tillräckligt stor och kvalificerad personal. Om den saken behöver inga skilda meningar föreligga.

Vad som föranledde mitt inlägg var att herr Braconier anförde, enligt min anteckning, att vad pressen skrivit om personalsituationen önskade herr Braconier vitsorda. Vad har då pressen skrivit? Jo, den har skrivit att det är svårt att få tillräckligt med personal. Det är den ena punkten. Men pressen har också skrivit — och det är den andra punkten — att svårigheterna beror på hänsyn till regeringen.

Jag har emellertid med mitt korta inlägg uppnått vad jag önskade, nämligen om inte ett avståndstagande av herr Braconier rörande vad pressen skrivit på denna andra punkt, så i varje fall en klar utsaga, att han inte står bakom detta.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket svårt att uttala sig om varför departementen numera inte kan avstå arbetskraft till riksdagen. Men så mycket kan ju sägas, att tydligen har departementen ingen arbetskraft att undvara — som de hade många gånger förr, eftersom vi vid flera tillfällen i konstitutionsutskottet haft revisionssekreterare och andra som tjänstgjort inom domstolsväsendet och även i justitiedepartementet. Också ur denna synpunkt är det nu mycket besvärligt för konstitutionsutskottet.

Jag vill å andra sidan intyga — och

därvidlag kan jag hänvisa till fackorganen — att många departementstjänstemän anser att de har en alltför stor arbetsbörda i förhållande till tidigare, varför de inte kan ta sådant här arbete. Om detta har det skrivits i Juristnytt och andra fackorgan, där man klagat över denna mycket stora arbetsbörda. Det är möjligt att denna faktor bidragit till svårigheterna för konstitutionsutskottet.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skulle till herr von Friesen bara vilja säga att vad jag huvudsakligen vänt mig mot är att riksdagen till en man delegerar vissa för samhället betydelsefulla frågor för bedömning och beslut. Man skall aldrig delegera uppgifter från en demokratisk församling till en enda man eller kvinna. Från vår synpunkt är det angeläget, att det organ som skall granska vad som sker i vårt samhälle har möjligheter att i en demokratisk församling ge uttryck för riksdagens mening, och det kan inte vara en ombudsmannafråga. Detta var fallet år 1809, eftersom riksdagen då var annorlunda uppbyggd. Då var riksdagen inte demokratiskt vald, medan vi har en sådan valordning nu.

Vidare har jag klart och tydligt sagt ifrån att jag anser, att konstitutionsutskottet är underbemannat. Jag förutsätter att man, om man överflyttar JO- och MO-tjänstemännen till konstitutionsutskottet och underställer dem detta utskott — varvid dess sekreterare väl skulle bli personalchef — också skall uppdraga åt konstitutionsutskottets tjänstemän att utreda ärendena. I sista hand blir det sedan konstitutionsutskottet självt — den folkvalda delen — som skall pröva och besluta om man kan godtaga de bedömningar som gjorts.

Dessa frågor löses självfallet inte från i dag till i morgon. Det krävs bl. a. grundlagsändring för detta. Jag har utgått från att konstitutionsutskottet

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

skall arbeta under hela året, varigenom det också skulle få möjligheter att årsanställa personal. Enligt mitt sätt att se skall man inte heller utöver vad som nu sker ta personal från departementen. Jag menar att konstitutionsutskottet skall få en självständigare ställning. Ytterst är det sedan riksdagen själv som skall pröva frågorna.

Till herr Braconier, som dragit in statsrevisorerna i detta sammanhang, vill jag framhålla att detta är två skilda saker. Ombudsmännen är nämligen direkt anställda av riksdagen, som är huvudmannen och har ansvaret för dessa. Det är genom dessa som vi har möjlighet att påtala olika förhållanden. Statsrevisionen har sina egna tjänstemän. Om vi fattar ett beslut, och dessa tjänstemän icke enligt revisorernas mening har begått något fel i sin granskning, är det revisorerna som har ansvaret, och det är så jag vill ha det. De viktiga frågorna skall underställas riksdagen själv för prövning.

Beträffande vem som har skulden till den nuvarande situationen när det gäller granskningen m. m., vill jag säga till herr Braconier, att jag förutsätter att han, som är intresserad av författningsfrågor och statsvetenskapliga spörsmål, liksom jag läst protokollen från riksdagarna under låt oss säga ett par hundra år tillbaka. I förhållande till vad man kan finna i dessa protokoll är det vi i dag diskuterar kanske inte så mycket att resonera om. Men vi talar inte om en gången tid utan om nutiden, och det är från nutidssynpunkt som jag velat framhålla min åsikt i syfte att riksdagen bättre skall kunna hävda sig och upprätthålla en självständig granskning. Jag är medveten om att riksdagen själv har frångått denna princip, när den för en tid sedan icke motsatte sig att tillsätta en kommission för granskning av ett ärende. Det må emellertid vara hänt om riksdagen gör en felbedömning. I detta fall anser jag emellertid att det är viktigare frågor som står på spel.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Eftersom det är första lagutskottet som haft hand om granskningen av JO:s ämbetsberättelse, finner jag mig föranlåten att säga några ord i den debatt som nu pågår.

Till en början skall jag be att helt få instämma i vad herr von Friesen sade om justitieombudsmannens nit och skicklighet och den enastående arbetsförmåga, som han har visat prov på, inte bara under det senaste årets granskning utan också under hela den tid som han innehaft sitt ämbete. Vi har all anledning att vara ytterst tack samma mot justitieombudsmannen för den prestation han utfört. Vi är väl medvetna om att arbetsuppgifterna vuxit ut mycket mer än beräknat under de senaste åren, och det har från riksdagen varje gång som förstärkning- ar har begärts visats stort tillmötesgående.

Jag tror inte heller att det föreligger några klagomål från ombudsmännen mot riksdagens sätt att behandla de personalförstärkningsfrågor, som uppkommit. Det pågår för närvarande en utredning om JO- och MO-ämbetenas framtida uppgifter och organisation. Jag kan inte finna att vi i dag har anledning att föregripa den debatt, som en gång måste komma med anledning av denna utrednings förslag genom att diskutera om man skall flytta granskningen av ämbetsberättelserna från första lagutskottet till konstitutionsutskottet.

Vi har absolut ingen anledning att ta ställning till konstitutionsutskottets personal- och arbetsfrågor i dag och inte heller till kanslihusets personalfrågor, vilka av någon talare också dragits in i debatten. Uppenbarligen är konstitutionsutskottet för närvarande inte i stånd att ta hand om denna granskning. Däremot har vi i första lagutskottet inte haft några svårigheter att med den personal vi för närvarande förfogar över klara de uppgifter som ålagts oss, trots att också vi haft en

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

stor arbetsbörda. Det förefaller därför meningslöst att flytta ett ärende från ett utskott som har personal för denna uppgift till ett annat utskott, som saknar sådan personal.

Herr Braconier försökte ta upp vad jag närmast skulle vilja kalla för en debatt i författningsfrågor i detta sammanhang, och det kan väl knappast höra ihop med dagens ärende. Jag vill inte ta upp hans påståenden till närmare diskussion, men jag måste ta avstånd från hans omdöme, att det föreligger oeffterrättliga förhållanden och att riksdagen blivit bara en registreringsapparat; jag tror det var på det viset han uttryckte sig. Riksdagen är dock det forum, där vi alla har möjligheter både att fritt framföra våra åsikter med anledning av JO:s ämbetsberättelse och ta upp andra saker. Jag tycker att det är att förringa och underskatta våra uppgifter om man påstår att vi bara är en registreringsapparat.

Jag tror inte att herr Lundberg är den ende frifräsaren, d. v. s. enligt herr Braconier liktydigt med verklig demokrat; vi känner alla att vi har möjligheter att framföra våra synpunkter och ta upp de frågor som vi vill ha behandlade i riksdagen. Att herr Lundberg är en övertygad demokrat vill jag inte bestrida. Tvärtom uppskattar jag herr Lundbergs entusiasm för sin uppgift. Men jag kan inte dela hans slutsats att man vid en demokratisk granskning måste gå ifrån enmansuppdragen. Hur skulle vi för övrigt komma någon vart om vi inte hade enmansuppdrag för både den ena och andra uppgiften. Herr Lundberg talar också delvis emot sig själv; det är oss inte helt obekant från behandlingen av tidigare ärenden att herr Lundberg är överförmyndare i Uppsala, och det är om något ett granskningsuppdrag som sköts av en man. Men vi skall kanske inte begära att herr Lundberg skall dra ut konsekvenserna till alla sina privata uppdrag. I varje fall behöver vi inte diskutera dem här i riksdagen.

Herr talman! Jag har inte någonting ytterligare att tillägga och ber att få yrka att första lagutskottets utlåtande lägges till handlingarna.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Det jag sade om registreringsapparat är ingenting nytt. Det framfördes av sedermera socialdemokratiska statsrådet Gunnar Myrdal i en bok redan 1944, där det finns ett kapitel i vilket jag skulle kunna hänvisa till varje rad. Jag har också läst folkpartimotionen till årets riksdag angående kontrollen av NIB. Det är en mycket intressant motion, där man framhåller hur små möjligheter riksdagen har att utöva sin kontrollmakt.

Vad jag berörde var frågan om kontrollmakten, där jag anser att riksdagen håller på att bli en registreringsapparat och inte mycket annat. Varje år påpekas det att vi förbigått saker under tidigare år och att vi inte upptäckt det och det. Allmänheten måste få intrycket att riksdagen många gånger har sovit eftersom vi inte slagit larm. Jag tror att det till stor del beror på att vi inte har tillräckliga resurser för att utöva kontroll. En helt annan sak är de allmänpolitiska frågorna; där är det givet att vi har debatter i riksdagen. Hela författningsutredningen vittnar för övrigt om att riksdagen inte har tillräckliga resurser för att utöva kontrollmakten. Det var i det sammanhanget, herr Lundberg, som jag drog in statsrevisorerna.

Det är väsentligt för hela demokratin att riksdagen kan utöva kontrollmakten. Vill vi ha en parlamentarism, vilket författningsutredningen förutsätter, måste vi också ha kontrollmöjligheter.

Vi bör heller inte ge allmänheten föreställning om att riksdagen har dessa möjligheter, när de i själva verket saknas. Vad jag sagt är inte något sensationellt för den som följt med denna debatt, när till och med en socialdemokratisk rättsvetenskapsman under-

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

strukit att rättsstaten nästan är i fara på grund av bristande kontrollmöjligheter. Jag kan också hänvisa fru Gärde Widemar till de många inlägg som folkpartiledaren gjort från denna talarstol just i fråga om kontrollmöjligheterna.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det var fru Gärde Widemar som uppkallade mig när hon drog in frågan om överförmynderskapet i denna debatt.

Jag hoppas att fru Gärde Widemar vet att en omyndigförklaring görs av rådhusrätten och att rådhusrätten även prövar förmyndare samt att en vuxen person inte kan omyndigförklaras utan läkarintyg m. m. Här är det alltså inte fråga om en enmansprövning, utan prövningen sker i ett kollektiv. Men även på detta område finns det en del fläckar som bör tas bort.

Jag vet inte om fru Gärde Widemar gjorde sig skyldig till en felsägning, men vi skall komma ihåg att de uppgifter som åvilar riksdagens ombudsmän är uppgifter som riksdagen själv skall besluta om och pröva och inte överlämna till en enda person. Ty hur bra en person än månede vara, så vet vi att olika människor har olika uppfattningar; det erfar vi inte minst här i riksdagen. Vi vet ju också att ledamöterna av högsta domstolen kan ha olika uppfattningar och resultatet av omröstningen i ett mål kan bli 4—3. Det visar att även en granskning av den högsta juridiska expertisen kan föranleda olika bedömningar. Det är därför angeläget att bedömningen i sakfrågan tillkommer det organ som svenska folket självt har utsett.

Jag håller med om att frågan om kontrollen är oerhört viktig, speciellt när det gäller verk. Jag vill villigt erkänna att det är märkligt att de revisorer som har att pröva förvaltningen av riksdagen underställda verk får upp-

leva att verkschefer anordnar presskonferenser m. m., innan riksdagen fått ta del av granskningen. Det är i högsta grad anmärkningsvärt för att inte säga omdömeslöst. Men det är en fråga som vi får ta upp till diskussion i ett annat sammanhang.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Herr Braconier återkommer till författningsutredningen. Jag förstår att det är ett alldeles särskilt kärt ämne för honom, men fortfarande kan jag inte inse vad den saken har med dagens debatt att göra.

Som stöd för sina påståenden drog her Braconier fram uttalanden av Gunnar Myrdal från 1944. Och han åberopade Gunnar Myrdal såsom rättsvetenskapsman. Det har väl ändå hänt ganska mycket under de 20 år som gått sedan dessa uttalanden fälldes, och jag tycker att det är svagt att inte kunna åberopa färskare uttalanden. Vidare hänvisade herr Braconier till en folkpartimotion. Det är naturligtvis glädjande att herr Braconier fäster så stor vikt vid vad vi skriver i våra motioner, men det var dock ett svaghetstecken att inte herr Braconier hade något eget uttalande eller någon egen motion att falla tillbaka på.

Till herr Lundberg vill jag säga att jag naturligtvis mycket väl vet att överförmyndaren inte utfärdar omyndigförklaringar. Men här gäller det granskningsfrågan. Granskningen utövas ju i alla fall av överförmyndaren.

Vi skall inte glömma bort att JO:s granskning i en hel del fall resulterar i att han anmäler vederbörande till åtal. Då blir JO:s åtgärder föremål för bedömningen av olika domstolsinstanser. JO säger alltså inte det enda avgörande ordet i granskningsfrågan, utan i de flesta fall då ett ingripande görs blir det en domstolsfråga. Dessutom finns riksdagens granskning, som alltså för närvarande sker genom första lagutskottet.

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Fru Gärde Widemar tyckte att det var konstigt att jag citerade en folkpartimotion. Jag gjorde det därför att jag är anhängare av borgerlig samverkan. Men samma synpunkter finns också i högerns motion i fråga om NIB.

Fru Gärde Widemar gjorde gällande att det har hänt mycket sedan Myrdal sade detta. Vad har hänt? Skulle fru Gärde Widemar från denna talarstol vilja säga i vilka avseenden som Gunnar Myrdals uttalanden 1944 inte gäller 1964? Eftersom hon menar att mitt uttalande inte var aktuellt i dagens situation, vill jag gärna ha bevis på det. Jag vill inte framstå såsom ovederhäftig när jag citerar denne ansedde rättsvetenskapsman. Dessutom är fru Gärde Widemar ordförande i ett lagutskott. När hon kritiserar mig, vill jag gärna ha närmare belägg, så att jag kan bemöta kritiken.

Gunnar Myrdal har i en utomordentligt skarp kritik av riksdagens kontrollmöjligheter hävdatt att rättsstaten är i fara om inte dessa möjligheter ökas. På vilket sätt har riksdagens kontrollmöjligheter ökat sedan 1944?

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Till fru Gärde Widemar får jag upplysa att sedan överförmyndaren har granskat årsräkningarna har han skyldighet att före den 1 september överlämna dem till rådhusrätten för prövning och granskning och även för beslut. Jag anser nog att jag har följt reglerna. Detta ligger litet vid sidan av diskussionsämnet, men eftersom det har åberopats har jag velat ge dessa upplysningar.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag är inte beredd att fullständigt redogöra för vilka ändringar som har skett i den svenska riksdagen sedan 1944. Jag skulle inte vilja ta kammarens tid i anspråk för det

ändamålet. Jag kan bara påpeka att kanslipersonalen har vuxit avsevärt i riksdagen under de senaste 20 åren, och även JO:s och MO:s personal har förstärkts.

Till herr Lundberg vill jag säga att överförmyndarens överlämnande av årsräkningen till rådhusrätten motsvaras närmast av JO:s överlämnande av ämbetsberättelsen till riksdagen.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Det enda argument som fru Gärde Widemar kunde komma med var att kanslipersonalen har vuxit avsevärt sedan 1944. Har den gjort det i förhållande till antalet frågor som vi har att diskutera? I varje fall har den inte gjort det i konstitutionsutskottet, som har utomordentligt stora frågor att behandla vid årets riksdag.

Vi har inte haft någon stor författningsrevision under dessa 20 år, men vi står nu inför uppgiften att skriva en ny författning. Under TV-debatten i går underströk professor Herlitz, som har erfarenhet både såsom statsvetare och politiker, att dessa problem är oerhört besvärliga. Då kan väl ändå ingen påstå att riksdagen står väl rustad när den skall skriva en ny författning. Det motsägs också av författningsutredningens eget betänkande.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag har inte i denna debatt avsett att framlägga något argument utan endast önskat ge bevis på något som hänt sedan 1944 såsom svar på herr Braconiers fråga. Jag har dessutom aldrig påstått att riksdagen står väl rustad inför en författningsreform, ty den saken anser jag mig inte ha någon möjlighet att bedöma och den ingår dessutom inte i dagens överläggningsämne.

Vad jag har sagt är att första lagutskottet, som handhar granskningen av JO:s och MO:s berättelser, för närvarande har tillräckliga förutsättningar i

Interpellation ang. femdagarsvecka i skolan — Interpellation ang. planeringen av vårdanläggningar inom mentalsjukvården

fråga om personal för att gå i land med granskningen.

Efter härmed slutad överläggning lades utlåtandet till handlingarna.

§ 11

Föredrogs och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

§ 12

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13

Interpellation ang. femdagarsvecka i skolan

Ordet lämnades på begäran till

Fru RYDING (k), som yttrade:

Herr talman! På ett stort antal platser i landet har sedan några år försöksverksamhet pågått med 5-dagarsvecka i skolan under vår och höst, och ett mindre antal platser har haft 5-dagarsvecka i skolan under hela läsåret. Erfarenheterna från denna försöksverksamhet är övervägande positiva både från elevers, lärares och föräldrars sida.

5-dagarsveckan inom arbetslivet har kommit för att stanna. Tiden torde därför nu vara mogen att även införa 5-dagarsveckan i skolan under hela läsåret. För att detta skall kunna ske på ett sådant sätt att skolans studiemål bevaras oförändrat och varken elever eller lärare kommer att pressas för hårt erfordras en justering och effektivisering av kursplanerna och eventuellt smärre förändringar i ämnessamman-

sättningen. Främst torde detta gälla mellan- och högstadiet. En sådan förändring torde också vara nödvändig med tanke på att skoldagen ej får förlängas och 5-dagarsveckan i skolan inte heller gå ut över vår vinterlov eller inskränka för mycket på friluft- och idrottsdagar.

Det är viktigt att en effektivare kursplanering genomföres omsorgsfullt och att tillräckligt lång tid står till förfogande för en sådan omläggning. Goda erfarenheter finns att bygga på från försöksverksamheten. Det är också värdefullt — inte minst ur familjernas synpunkt — att en generell 5-dagarsvecka genomföres under hela läsåret snarast möjligt.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga:

Har statsrådet planer på att snarast genomföra en sådan justering och effektivisering av kursplaneringen och sådan eventuell ändring av ämnessammansättningen i grundskolan som erfordras för att 5-dagarsveckan skall kunna införas generellt under hela läsåret?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Interpellation ang. planeringen av vårdanläggningar inom mentalsjukvården

Ordet lämnades på begäran till

Herr DAHLGREN (cp), som yttrade:

Herr talman! De materiella vårdresurserna inom mentalsjukvården är för närvarande otillräckliga och i betydelsefulla avseenden otidsenliga. En omfattande upprustning är nödvändig om det inom denna sjukvårdsgren skall skapas samma förutsättningar för en riktig vård som inom andra sjukvårdsgrenar. Det får också anses nödvändigt

Interpellation ang. den kemiska forskningen vid skogshögskolan

att denna upprustning i största möjliga utsträckning genomföres innan landstingskommunerna övertar huvudmannaskapet för mentalsjukvården.

Det är över huvud taget av stor vikt att den statliga anläggnings- och byggnadsverksamheten planeras på bästa sätt så att arbetena i fråga kan genomföras snabbt och till lägsta möjliga kostnad. Att detta bör gälla även vid den angelägna men kostnadskrävande upprustningen av mentalsjukvården torde knappast behöva poängteras. Tyvärr synes dock planeringen inte vara sådan att den i alla avseenden kan godtagas.

Vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik har nyligen uppförts en paviljong avsedd för 180 mentalpatienter. Kostnaden för paviljongen torde icke understiga 5 miljoner kronor. I och för sig är det givetvis glädjande att denna ökning av mentalsjukvårdens kapacitet kommit till stånd. Dess värre är det dock oklart när den sålunda ökade vårdkapaciteten kan utnyttjas. Trots att byggnaden nu står färdig kan det komma att dröja år innan den får tagas i bruk.

Orsaken härtil är att de sanitära frågorna inte lösts i tid. Det synes inte vara förenligt med gällande bestämmelser på hälsovårdens område att medge utsläpp av avloppsvatten från sjukhuspaviljongen om inte särskilda åtgärder vidtages. Västerviks stad planerar ett nytt reningsverk, vars uppförande skulle lösa avloppsproblemet för bl. a. här nämnda sjukhuspaviljong. Reningsverket torde dock inte bli färdigt förrän omkring år 1969. Det torde vara möjligt att i avvaktan på det nya reningsverket lösa avloppsfrågan genom provisoriska anordningar. En sådan lösning medför dock ytterligare betydande kostnader och ytterligare dröjsmål. Oavsett hur man förfar synes de nu färdigställda 180 vårdplatserna komma att stå outnyttjade under avsevärd tid framöver.

Förfarandet och omständigheterna i detta fall tyder inte på god och förutseende planering. De rent institutionella förutsättningarna för en sådan planering torde dock finnas. Arbetenas planering har åvilat mentalsjukvårdsberedningen, som tillkallats för att inom inrikesdepartementet biträda vid handläggningen av frågorna om mentalsjukvårdens utbyggande och upprustning. Beredningen har numera överförts till socialdepartementet och omorganiserats. Med hänsyn till att även hälsovårdsfrågorna under den aktuella tiden varit underställda inrikesdepartementet borde sådana uppenbara brister i planeringen som här påtalats ha kunnat undvikas.

Enligt min mening är det upprörande och måste betecknas som slöseri med värdefulla och synnerligen välbehövliga vårdresurser att ett stort antal vårdplatser skall behöva stå outnyttjade på grund av att tämligen elementära krav inte iakttagits vid planeringen.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet att den ordning som tillämpas vid planering av vårdanläggningar inom mentalsjukvården är tillfredsställande?

Avser statsrådet att skyndsamt vidtaga åtgärder för att förbättra nämnda planering?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Interpellation ang. den kemiska forskningen vid skogshögskolan

Ordet lämnades på begäran till

Herr GREBÄCK (cp), som yttrade:

Herr talman! Skogsbrukets stora betydelse för vår samhällsekonomi är allmänt omvitnad.

Den alltmer hårdnande konkurrensen

Interpellation ang. den kemiska forskningen vid skogshögskolan

på världsmarknaden har tvingat skogsbrukets företrädare att vidtaga omfattande rationaliseringsåtgärder för att nedbringa kostnaderna inom hela det område skogsbruket omspannar. Intresset härför har dock i mycket hög grad koncentrerats till det tekniska förfarandet i fråga om avverkning och drivning av virket. Men mycket stora besparingar torde också stå att vinna, om förnygringsåtgärder av olika slag kunde effektiviseras, så att omloppstiden för skogsbeståndet kunde nedbringas.

Skogsindustrien i vårt land är nu utbyggd eller planeras bli utbyggd till en sådan storleksordning, att knapphet på råvara snart kan motses, om icke radikala åtgärder vidtas för att öka tillgängliga råvaruresurser.

I arbetet härför spelar skogsforskningen en avgörande roll. Icke minst är kännedomen om skogsmarkens fysikaliska och kemiska beskaffenhet av grundläggande betydelse, då det gäller att avgöra vilka förnygringsåtgärder som skall vidtagas för att man snabbast möjligt skall få ny produktion till stånd. Dessutom har det visat sig att markens produktionsförmåga och möjligheterna att övergå till trädslag, som ger bättre ekonomiskt utbyte, i hög grad bestäms av markens innehåll av olika växtnäringssämnen. Allt talar för att kemiska analyser inom skogsbruket kommer att spela en allt större roll. Vad som kräves är ett intensivt arbete för att utarbeta lämpliga metoder för provtagning, analys och utvärderingsnormer.

För detta arbete är skogshögskolan för närvarande synnerligen dåligt utrustad, trots att det föreligger många och skiftande kemiska problem inom den skogliga forskningen. Gemensamt för dem alla är att det kräver betydande sakkunskap inom analytisk och fysikalisk kemi. Det kan icke vara rimligt, att en högskola av skogshögskolans karaktär skall förfoga över så bristfäll-

liga resurser i fråga om forskning på kemiens område som för närvarande är fallet.

Det måste därför vara en angelägen samhällsuppgift att behovet av ett modernt utrustat kemilaboratorium av tillräcklig omfattning och med erforderlig personal under kvalificerad ledning med det snaraste blir tillgodosett. Detta gäller inte minst med tanke på de forskningsuppgifter, som snarast måste lösas för att man skall kunna lämna det praktiska skogsbruket de råd och upplysningar som erfordras.

1956 års skogshögskole- och skogsforskningskommittés betänkande utmynnade i ett förslag om ett gemensamt kemiskt laboratorium, förlagt till skogsekologiska institutionen och med en väl kvalificerad kemisk forskare (laborator) som chef. Statsmakterna har vid sitt ställningstagande (propositionen nr 118 år 1961 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 38 år 1961) icke haft något att invända mot denna organisation. Emellertid föreslog kommittén en viss turordning för de olika förslagen till upprustning, innebärande att de skulle genomföras i tre etapper.

Det kemiska laboratoriet skulle enligt denna ordning inrättas först under tredje etappen. Med riksdagsbeslutet 1961 togs dock inte definitiv ställning till upprustningsprogrammet. En bedömning av i vilken takt de ifrågavarande resurserna borde utvidgas skulle göras mot bakgrunden av det statsfinansiella läget och möjligheterna att vid den årliga budgetbehandlingen inrymma anslagsökningar för ändamålet. Enligt min mening är det angeläget att vid denna bedömning upprustningsprogrammet utformas på sådant sätt, att det kemiska laboratoriet kan inrättas under andra etappen.

Med hänsyn till det angelägna i att den kemiska forskningen vid skogshögskolan snarast möjligt beredes bättre arbetsmöjligheter än vad som nu är fallet och med hänvisning till vad här

i övrigt anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

1. Är herr statsrådet villig att ompröva angelägenhetsgraden för olika åtgärder i den planerade upprustningen på skogsforskningens område i syfte att möjliggöra, att det kemiska laboratoriet vid skogshögskolan kan inrättas redan under den andra upprustnings-etappen?

2. Kan herr statsrådet ange den ungefärliga tidpunkten, då ett modernt utrustat kemiskt laboratorium kan beräknas stå färdigt vid skogshögskolan?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av avtal mellan Sverige och Portugal rörande import till Sverige av portugisiska jordbruksprodukter, m. m.; och

från jordbruksutskottet:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

§ 17

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 39, angående ändring i riktlinjerna för den statliga exportkreditgarantiverksamheten, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 18

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Bengtson* i Solna till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående principerna för storstockholmsregionens indelning i kommunblock.

§ 19

Justerades protokollutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.52.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 14 februari

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollet för den 7 innevarande februari.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1964 den 13 februari sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige, för anställande av val av en suppleant för en fullmäktig i riksbanken efter herr Otto Ragnar Sundén, som den 4 februari 1964 erhållit entledigande från sitt uppdrag att vara suppleant för herr Nils Gunnar Svärd i dennes egenskap av fullmäktig i riksbanken; och befanns

efter valförrättningens slut ha blivit utsedd till

suppleant för herr Svärd, N. G.

under återstående delen av valperioden 1962—1965:

herr Holmberg, Yngve, ledamot av första kammaren med 34 röster.

*Gustaf Elofsson Oscar Malmborg
Ingemar Bengtsson G. Ivar Virgin*

Protokollet lades till handlingarna; och skulle riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 39, angående ändring i riktlinjerna för den statliga exportkreditgarantiverksamheten.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

fru *Ryding*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående femdagarsvecka i skolan,

herr *Dahlgren*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående planeringen av vårdanläggningar inom mentalsjukvården, och

herr *Grebäck*, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående den kemiska forskningen vid skogshögskolan.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 för kungl. hov- och slottsstaterna,

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1964/65 till oförutsedda utgifter,

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor,

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1963/64, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1964/65 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster,

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av kronan tillhörig mark m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207), och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. (krigshandelslag); samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark, m. m.

§ 6

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogs-vårdsavgiften för år 1964 skall utgå;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet den 23 mars 1939

mellan Sverige och Amerikas förenta stater för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande inkomst- och andra skatter.

§ 7

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Christenson* i Malmö till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående avdraget vid beskattningen för trakta-mentsersättning.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.05.

In fidem
Sune K. Johansson